

ДЕМОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ И ФУНКЦИОНАЛНА ТИПОЛОГИЈА НАСЕЉА СРЕМА

Александар Крајић¹

Примљено: 21.02.2013. | Прихваћено: 30.04.2013.

РЕЗИМЕ: На подручју Срема је 2011. године живело 778.828 становника, у око 132 насеља. Републички завод за статистику Србије препознаје 128 насеља, која класификује у градска (њих 18) и остала насеља. Она су у овом раду разврстана према величини у седам класа, док се на основу систематизације М. Грчића, која се базира на активностима локалног становништва, класификују у седам типова. Сеоска насеља Срема се према моделу Ђ. Симоновића, који се заснива на заступљености и капацитету функција које остварују, деле у шест врста. Популација истих је такође анализирана према броју становника, полној и старосној структури, стопи природног прираштаја и активностима.

Кључне речи: структуре становништва, размештај популације, активности становништва, насеља Срема.

УВОД

Територија Срема представља јединствену природну целину са јасним природним границама (изузев западне). Међутим, при статистичкој обради пописа становника, домаћинства и насеља, а коју је спровео Републички завод за статистику Србије 2002. и 2011. године, ова територија подељена је на Сремски и Јужнобачки округ и на град Београд. Сремски округ чине општине Инђија, Ириг, Пећинци, Рума, Сремска Митровица, Стара Пазова и Шид. Ове општине захватају укупну површину од 3.363 km² (79% територије Срема) и у њима живи 300.037 становника (око 38% популације Срема). Према попису из 2002. године у њима је живело за 2% више становника (335.241 лица). У Јужнобачки округ спадају следеће сремске општине: Беочин, Сремски Карловци, те новосадска општина Петроварадин (она обухвата насеља Петроварадин, Сремску Каменицу, Лединце, Буковац, и Старе Лединце) и насеља Нештин и Визић (административно припадају општини Бачка Паланка). Јужнобачки округ захвата око 9% сремског предела (334 km²)

¹ Географски факултет Универзитета у Београду, e-mail: aleksandarkrajic@yahoo.com

и у њему живи 58.383 лица (око 7% становника Срема), док град Београд заузима 11% територије и ту је сконцентрисано 54% становништва Срема (420.408 житеља, за 2% више у односу на 2002. годину).

РАЗМЕШТАЈ И СТРУКТУРЕ СТАНОВНИШТВА

Према евиденцији Завода за статистику Републике Србије из 2011. године, на територији Срема живи 778.828 становника у 329.991 станова (2002. године било је 817.859 становника и 270.738 станова). Они су распоређени у 132 насељена места. У градским насељима Нови Београд, Земун, Батајница, Сурчин, Добановци, Рума, Инђија, Стара Пазова, Ириг, Шид, Сремска Митровица, Сремски Карловци, Петроварадин, Сремска Каменица и Беочин, живи 554.468 лица, односно 75% популације. На висину броја становника ових насеља утиче чињеница да су у ову бројку урачуната и београдска урбана насеља. Без њих у урбаним насељима живи 165.269 или 46 % сремских житеља. У односу на претходну деценију градска популација се увећала за 4 % (584.949 становника).

Кретање броја становника на општинском нивоу до пописне 2002. године свуда је било позитивно, док је на нивоу насеља депопулација присутна у североисточним, централним (на јужној периферији Фрушке горе) и јужним (северно од Обедске баре) деловима Срема. Пад броја становника током више деценија регистрован је код следећих насеља: Грабово, Сусек, Крчедин, Марадик, Сланкамначки Виногради, Добродол, Јазак, Крушедол Прњавор, Мала Ремета, Нерадин, Сремски Михаљевци, Буђановци, Кузмин, Стара Бингула, Чалма, Шашинци, Батровци, Ердевик, Илинци, Јамена, Љуба, Моловин, Сот, Нештин и Визић. Поред велике имиграције, а која је била изражена током деведесетих година прошлог века, насеља која бележе пад броја становника само у тој деценији су: Луг, Бешка, Велика Ремета, Сибач и Суботиште.

У периоду од 2002. до 2011. године, а према прелиминарним резултатима Пописа становништва домаћинства и станова у 2011. години, у свим сремским општинама, осим у Петроварадину, Земуну и Сурчину, региструје се негативни биланс броја становника. Укупно смањење популације износи за око 39.000 становника.

У заштитној зони националног парка „Фрушка гора” живи око 15% сремског становништва (119.264 становника). Они станују у 57 насеља (Антонић и сар., 2004, стр. 1) од којих су 18 патуљаста. У заштитној зони специјалног резервата „Обедска бара”, у 5 сеоских насеља живи мање од 1% становника Срема (6.753 ст.). Строги резервати природе у југозападном Срему немају своју заштитну зону, али у њиховој близини борави око 6.258 лица (2002. год. – 7.828 ст.).

Према детаљној пројекцији кретања броја становника предела Фрушке горе, а коју је представио 2002. године Б. Ђурђевић, умањење популације до 2022. године било би око 5% (Ђурђевић, 2002). Постојање фрушкогорских насеља чија популациона величина не прелази 1000 становника довело би се у питање, док је извесно да би просперитет остварила она насеља која се налазе у околини Новог Сада (Ђурђевић, 2002). Посматрано шире, а на основу постојећег тренда физичког и природног кретања

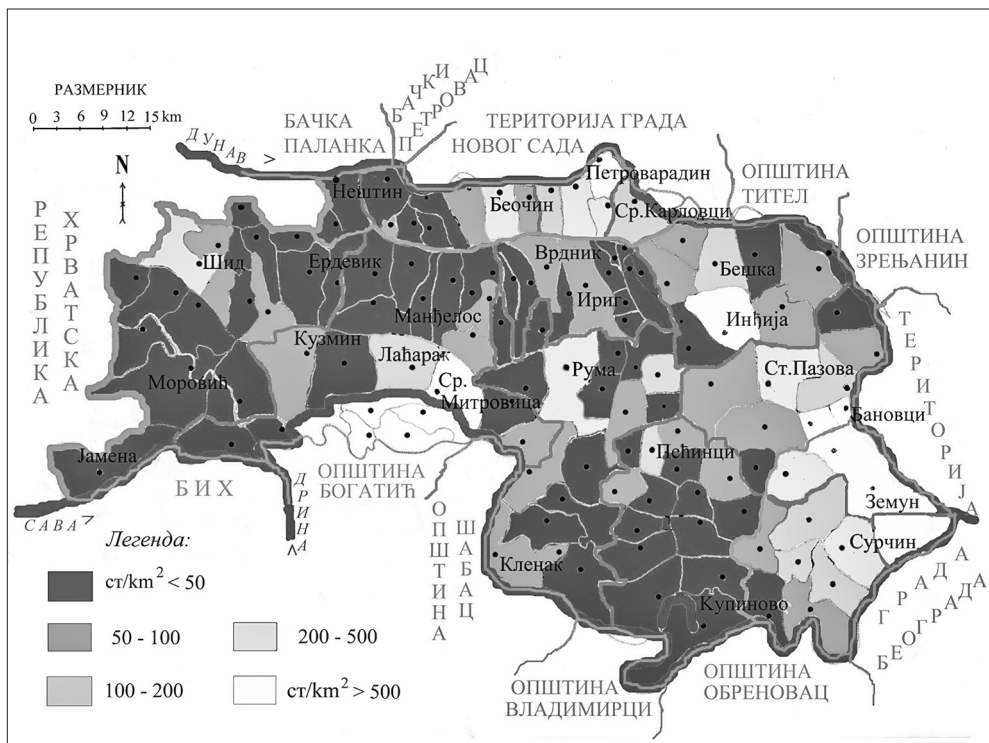
становништва, може се очекивати да ће се наставити тренд опадања популације Срема и то до почетка треће деценије двадесет првог века за такође 5%.

Највећи број становника Срема живи у његовом источном делу, на линији Београд – Нови Сад. Између ова два града налазе се и општине Сремски Карловци, Инђија и Стара Пазова. Делови ових градова и наведене општине заузимају око 31% територије Срема (1570 km²) и 68% њене популације (2002. год. – 72%). На овом подручју лоцирано је 42 насеља (32%). Међу њима највеће је Нови Београд (са 27% популације Срема), а за њим следе Земун (са око 12% популације), Батајница (са око 5% популације), Инђија (са око 3% популације), Стара и Нова Пазова (са око 2% популације). Београд (преко Новог Београда и Земуна) и Нови Сад (преко Петроварадина, Сремских Карловаца и Сремске Каменице) представљају центре урбанизације и индустријализације Србије, те се од њих ови процеси шире преко територије Срема остварујући највећи утицај у његовом источном делу (Бубало-Живковић М. 2005). Услед тога, од патуљастих насеља (оних испод 500 становника), од којих на сремској територији егзистирају њих 22, на овом подручју постоји само једно, и налази се у источном делу Фрушке горе (Сланкаменачки Виногради). Остала су углавном лоцирана на јужној и југозападној падини Фрушке горе.

Утицај Београда и Новог Сада на територију Срема огледа се и на распоред густине насељености. Највећа је у југоисточном делу (око 2.040 ст/km²), те посматрајући према северу, ка општини Инђија, она опада на око 123 ст/km² да би поново расла до износа од око 314 ст/km², колика је у околини Новог Сада. Према западу густина насељености нагло пада тако да у општини Пећинци износи 40 ст/km². Даље благо расте на око 92 ст/km² колика је у околини Руме и Сремске Митровице. На западу густина насељености Срема поново пада испод 50 ст/km². Из диференцијације густине насељености види се да су секундарни урбани центри сремске територије Рума и Сремска Митровица.

Кретање броја станова и домаћинства у периоду од 1971. до 2002. године континуирано се увећавао. Повећање број домаћинства услед имиграције, те њихово уситњавање, проузрокује стални дефицит стамбених површина (станова). Током последње четири деценије смањен је број чланова домаћинства са приближно 3,4 на 2,8 лица. Међутим, током последње деценије број домаћинства је у паду (са 275.764 домаћинства, колико је пописано 2002. године, на број од 274.543 домаћинства који је регистрован према прелиминарном резултату пописа из 2011. године), док је број станова наставио да се увећава, тако да данас он превазилази број домаћинства за 55.368.

Како у време писања овог рада нису били публиковани резултати пописа стновништва из 2011. године по структурама становништва, њихово разматрање базираће се на попису из 2002. године. У погледу полне структуре на територији Срема преовлађује женска популација у апсолутном износу од 30.040 лица (за 2%). Посматрано по општинама жене су већина у свим општинама сем у општини Пећинци где мушкарци имају благу предност од 0,16%. Генерално посматрано, мушка популација преовлађује у појединим руралним насељима (Бикић До, Бингула, Кукујевци, Привина Глава, Шуљам, Чалма, Стара Бингула, Лежимир, Гргуревци, Босут, Мали Радинци, Визић, Жарковац, Доњи Петровци, Добринци, Грабовци, Нова Па-

Слика 1. Карта средње густине насељености Срема (2011. год.)

зова и друга). Жене чине већину у свим градским насељима. Највише их има на Новом Београду (у предности су за 3%) и у Земуну (2%). За разлику од Новог Београда и Земунa у којим има више жена од мушкараца у апсолутном броју од 21.144 лица, у Сремском округу их има више за 7.627, односно за само 1%. Објашњење овакве полне структуре налази се у чињеници да је живот на селу тежи те се женски свет склања у градове где су комуналне и друге услуге далеко развијеније.

Старосну структуру Срема карактерише контингент становништва између 40 и 50 година. То се најбоље може видети на старосној пирамиди која припада регресивном типу. Просечна старост становника креће се од 41,3 године (у општини Нови Београд) до 38,6 година (у општини Стара Пазова). Она је углавном већа, за пар година, у градовима него у селима. Ова чињеница се објашњава бољом организацијом здравствене заштите у градовима.

Однос старог и младог становништва, односно индекс демографског старења Срема износи 0,97 (просек за Војводину је 0,95, а за Републику Србију 1,01). Ако је гранична вредност која показује старење неке популације она изнад 0,4 (Ранчић, 1979), онда се може закључити да је сремска популација у поодмаклој фази старења. Узрок томе је мали природни прираштај (видети табелу 1). У старосној групи до 20 година мушкарци чине незнатну већину од 1%, док у групи преко 60 година жене чине већину за 7%. Ова неједнакост се објашњава чињеницом да жене просечно живе за пар година дуже од мушкараца.

На подручју Срема, према евиденцији Републичког завода за статистику, живи 671.576 становника старијих од 15 година (82% укупне популације). У погледу брачне структуре удата и ожењена лица чине већину са укупним бројем 386.368 особа (што чини 57% популације старијих од 15 година или 47% укупне популације). Број неожењених и неудатих лица износи 180.411 особа (27% популације старије од 15 година, односно 22% укупне популације). Треба споменути да је број неожењених у односу на неудата лица већи за 19.555 особа, односно 11%, док разведених жена има за око 14% више од разведених мушкараца. Прва чињеница се објашњава каснијим ступањем мушкараца у брак, док друга дужим животним веком жена и већим степеном секундарног ступања у брак мушке популације.

ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ И АКТИВНОСТИ СТАНОВНИШТВА

Природни прираштај становника Срема био је током последње две деценије негативан, те је демографски развој базиран углавном на позитивном салду физичког кретања становника. Број лица који од рођења станује у истом месту креће се око 40%. Највећи број алохтоног становништва потиче из република некадашње државе СФРЈ (Хрватске, Босне и Херцеговине и др.; Попис становништва, домаћинства и станова у 2002. години, књ. 8. РЗСС, Београд).

Табела 1. Кретање стопе природног прираштаја на територији Срема од 1972. до 2008. године (у %)

ОПШТИНЕ	1972-1980	1981-1990	1991-2001	2002-2008
Ср. Карловци	3.69	2.13	-1.51	-3.82
Беоцин	4.40	3.58	-0.37	-2.89
Нови Сад (део)	8.95	5.64	1.58	-0.36
Б.Паланка (део)	1.85	-1.32	-5.62	-8.06
Земун	11.0	6.52	0.60	-0.63
Сурчин	13.34	7.76	-0.42	-1.32
Н. Београд	9.62	5.49	-0.38	-1.97
Инђија	6.27	2.72	-2.72	-5.13
Ириг	-2.78	-2.11	-7.92	-8.79
Пећинци	2.02	2.26	-2.63	-
Рума	4.75	1.72	-7.84	-5.44
Ср.Митровица	7.68	2.55	-1.42	-2.47
Ст. Пазова	6.63	4.78	-0.68	-2.11
Шид	2.45	-0.32	-4.71	-6.50
СРЕМ	5.70	2.96	-2.43	-3.81

Извор података: Документациони материјал и грађа Завода за статистику Републике Србије, Београд.

На подручју Срема удео активних лица износи око 45% (републички просек је 45,3%), док лица са личним приходима и издржавана лица чине удео од 55%. То представља један од индикатора високог степена демографске старости ове територије, док висина удела издржаваних лица од 34% указује на знаке привредне заосталости и неразвијености. То потврђује однос између лица са личним приходима и издржаваних лица са једне стране и активних лица са друге стране, а који износи 1:1,22. Он се креће у распону од 1:1,10 код Бачке Паланке – део (Нештин и Визић) до 1:1,28 код Руме. Однос између лица са личним приходима и активних лица износи 1:2,26. Ако се узме да је доња граница развијеног подручја однос од 1:4, онда он представља још један показатељ популационог одумирања ове територије. Он се кретао од 1:3,63 (Б. Паланка – део) до 1:1,74 (Нови Београд).

Највећи део *Сремаца* запослен је у прерађивачкој индустрији (22%) и трговици (16%). Ове цифре треба узети с резервом, јер велики део становника приградских сеоских насеља представљају тзв. полутане (то су она лица која су запослена у градовима, а која се по повратку са посла баве и пољопривредном производњом). Примарном делатношћу (пољопривредом, ловом и сл.) бави се 12% становника Срема. Посматрано по општинама, највећи удео пољопривредног становништва имају сремски део Бачке Паланке (54%), Ириг (40%), Шид (35%) и Сремска Митровица (25%), док најмањи удео ове групе активних становника имају Нови Београд (1%) и Земун (2%). Однос између броја издржаваног и броја активног пољопривредног становништва износи 1:0,75. Овај однос је најбољи у општини Нови Београд (1:1,15), а најлошији је у општини Беочин (1:0,55), Сурчин (1:0,56) и Бачка Паланка – део (1:0,57).

Активностима везаним за манипулацију с некретнинама и рентијерством бави се 5% популације Срема. Ова активност најзаступљенија је у општини Нови Београд (9%) и Земун (7%). Генерално, територија Срема би се према функционалној типологији, а која се заснива на структури активног становништва по делатностма (Грчић, 1999), могла сврстати у услужно-индустријски предео (I=12%, II=22% и III=66%).

Према евиденцији Агенције за привредне регистре, на територији Срема је крајем 2010. године постојало 16.044 активних привредних друштава (у ову ци-

Табела 2. Размештај активних привредних друштава на територији Срема на дан 09.12.2010. године

Општина	Број привредних друштава	Општина	Број привредних друштава		
Ср. Митровица	753	5 %	Ириг	111	1 %
Рума	497	3 %	Инђија	663	4 %
Шид	338	2 %	Ст. Пазова	900	6 %
Пећинци	167	1 %	Сурчин	494	3 %
Ср. Карловци	116	1 %	Земун	4105	25 %
Беочин	156	1 %	Н. Београд	7744	48 %

Извор података: Агенције за привредне регистре Републике Србије, Београд.

фру нису укључена насеља која припадају Новом Саду – број привредних друштава града износи 9.797; и Бачкој Паланци – 742 друштва; јер Агенција нема базу података на нивоу насеља, стога је обухваћено у број привредних друштава Сремске Митровице и број оних друштава која се налазе на територији мачванских насеља ове општине – Засавице 1, Засавице 2, Мачванске Митровице, Равња, Раденковића, Ноћаја и Салаша Ноћајског. Она су највећим делом представљена самосталним трговинским радњама и занатским радионицама. Највећи део (преко 75%) је регистрован у југоисточном делу Срема. Ту су сконцентрисани представници машинске („ИКАР-БУС” Земун, „Телеоптик” Земун, „ИМТ” Нови Београд, „Фероинтекс” Стара Пазова и др.), хемијске и фармацеутске („ICN Галеника” Земун, „Грмеч” Земун, „Јуб” Шимановци и др.), прехранбене („Нестле” Стара Пазова, „Млекара Земун”, „Coca-Cola” Земун, „Милнпек” Стара Пазова, „Подрум Ириг” Ириг, „Фригосрем” Ириг итд.) и текстилне индустрије („Антре” Стара Пазова).

У индустрији Сремске Митровице запослено је 5100 лица (Гаврић, Б. и сарадници, 2008). Они највећим делом раде у прехранбеној и металопрерађивачкој индустрији (Митровачкој индустрији вентила, Шећерани, „Митрос” – фабрика за прераду животињског и живинарског меса, „Провамин” – фабрика за производњу готове хране за животиње и др.). Фабрика целулозе „Матроз” из Сремске Митровице представљала је једног од главних зајивача сремских вода. Услед санкција и нерентабилног пословања, она се данас налази у стечају и пред приватизацијом, а производња је обустављена.

Индустријска производња је најслабије развијена у западном делу Срема. Од прехранбене индустрије истиче се фабрика јестивог уља и биодизела „Викторија група” из Шида, а од хемијске фабрика боја и лакова „Хемпро-Шид”. Такође, у овом делу Срема заступљена је и грађевинска индустрија („Тим-изолирка”), док се чувена винарија из Ердевика налази у стечају, те је практично затворена.

Међу бројним привредним субјектима за геоеколошку проблематику интересантна је Фабрика цемента у Беочину. Она производи годишње преко 1,1 милион тона цемента а запошљава око 600 радника. На територији Фрушке горе поседује неколико површинских копова (Мутаљ – 70 ха, Филијала – 180 ха, Бело брдо – 160 ха, Бели камен – 60 ха и Опћиште – 80 ха; Субић Ј. и сар., 2008). Они су лоцирани на периферији Националног парка у њеној заштитној зони. Иако заузимају релативно мале површине (око 0,5% заштитне зоне) ови копови индиректно утичу на геодиверзитет Националног парка (на његов екотоп, режим подземних вода и др.).

Површински копови Мутаљ и Бели камен налазе се, за разлику од осталих копова, на јужној периферији Фрушке горе у атару села Бешеновачки Прњавор. Из њих се кречњак транспортује камионима до Беочина (фабрика је лоцирана у западном делу насеља), односно транспортује се на удаљеност од око 18 km. Транспортна рута води преко Националног парка и његове заштићене зоне другог и трећег степена загађујући га буком, издувним гасовима и прашином. Јаловина се на исти начин враћа и складишти на периферији споменутих копова. Тренутно је површински коп Бели камен ван употребе, те се у њему образовало језеро које је пориђено. Процес прераде кречњака и лапорца и производња цемента и других везивних грађевинских материјала до 2002. године, када ју је купила

француска мултинационална компанија *Lafarge BFC*, представљали су еколошки проблем. Високом емисијом штетних гасова (азот-диоксида, сумпор-диоксида, бензена и ксилена), тешких метала (арсена и кадмијума) и чађи, проузроковано је повећање процената оболелих становника Беочина од респираторних, кожных и малигнух обољења (Субић, Ј. и сар., 2008). Постављањем електрофилтера степен емисије штетних честица и гасова сведен је приближно у законске границе (Цвијановић Д. и сар., 2008). Дакле, на примеру функционисања ове фабрике види се да је неоправдана административно-статистичко-економска подела Срема, а коју је спровео Републички завод за статистику Србије.

ФУНКЦИОНАЛНА ТИПОЛОГИЈА НАСЕЉА

Функционална класификација насеља значајна је не само из практичних, просторно-планерских разлога, него и са становишта геоекологије. На територији источног дела Срема, а који припада Републици Србији, егзистира око 132 насељена места. При статистичкој обради становништва, домаћинства и станова Срема, Републички завод за статистику Србије је утврдио 128 насеља. Насеља Земун, Батајницу, Земун Поље, Плаве Хоризонте и Бусије сврстава у једно насељено место тзв. Београд-део. Административно-управном поделом ова насеља спадају у 14 општина (Нови Београд, Земун, Сурчин, Стара Пазова, Инђија, Ириг, Сремски Карловци, Петроварадин, Беочин, Бачка Паланка, Рума, Пећинци, Сремска Митровица и Шид). Сремска насеља су углавном збијеног панонског типа са бројем становника изнад 1.000.

Према класификацији насеља, којом се служи РЗСС, на територији Срема се налази 18 градских и 110 осталих насеља. У градска насеља се убрајају: Нови Београд, Београд-део, Добановци, Сурчин, Инђија, Стара Пазова, Петроварадин, Ириг, Сремски Карловци, Сремска Каменица, Беочин, Сремска Митровица, Рума и Шид. Под осталим насељима се подразумевају сеоска (Ашања, Сибач, Прхова, Суботиште, Војка, Голубинци, Крњешевци, Ердвик, Сурдук, Нови Кар-

Табела 3. Класификација насеља Срема по демографској величини

Број становника	Број насеља		Процентуално учешће	
	2002.	2011.	2002.	2011.
< 100	2	3	2	2
100-1000	39	50	30	39
1000-5000	65	56	51	44
5000-15000	14	12	10	9
15000-30000	4	5	3	4
30000-80000	2	1	2	1
> 80000	2	1	2	1
Укупно:	128	128	100	100

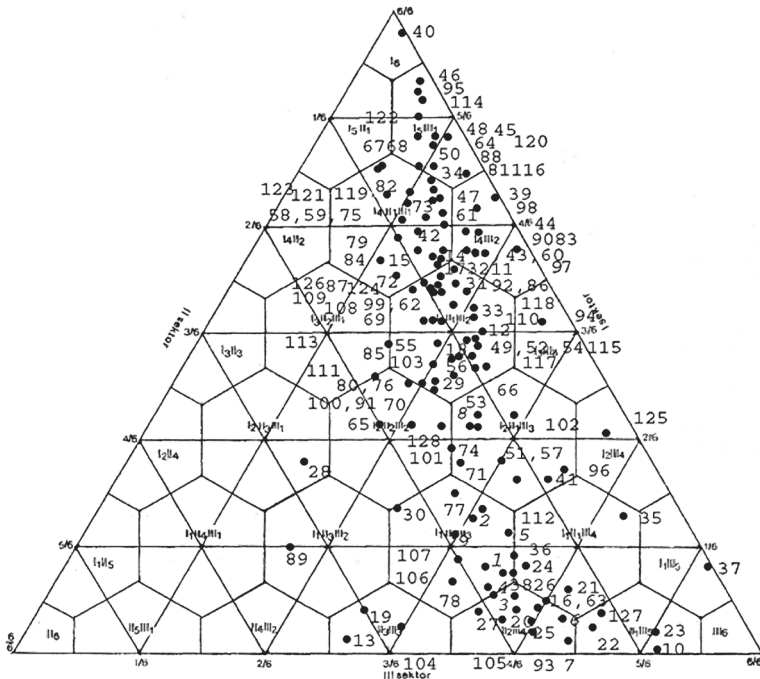

ловци итд.) и приградска насеља (Нови Бановци, Нова Пазова, Шимановци, Лединци, Лаћарак и др.), те и бањска насеља (Врдник и Стари Сланкамен). На бази основних и посебних функција, те функционалног капацитета, а које садрже тзв. *ошала насеља*, могуће је извршити њихову класификацију (Симоновић, Рибар, 1993). Под основним функцијама се подразумевају јавно-услугне (кафана, продавница, пошта, амбуланта, апотека и сл.), културне, управно-административне (месна заједница, месна канцеларија и полиција) и др. Посебне функције се односе на административно-управну, туристичку и стамбено-пољопривредну. Према критеријуму Ђ. Симоновића сремска сеоска насеља се разврставају у следеће типове:

1. **Примарна сеоска насеља** поседују пољопривредну и стамбену функцију. У овај тип спада 32 сеоска насеља, односно 27% села. Таква су: Визић, Јамена, Сланкаменачки Виногради, Грабово, Гргетег, Бешеновачки Прњавор, Стара Бингула, Жарковац, Доњи Петровци, Мали Радинци, Краљевци, Павловци, Стејановци, Вогањ, Витојевци, Љуба, Моловин, Привина Глава, Бикић До, Беркасово, Илинци, Гибарац, Батровци, Шишатовац, Луг, Крушедол Прњавор, Велика Ремета, Нерадин, Ривица и Шатринци.
2. **Села са сеоским центром** поседују, осим пољопривредне и стамбене функције, и здравствену, просветну, културну, трговачку и сл. функције ограниченог капацитета. У ову групу се убраја 39 сеоских насеља (34%): Нештин, Нови Сланкамен, Сурдук, Ашања, Нови Карловци, Марадик, Свилош, Добродол, Јазак, Кукујевци, Бачинци, Деч, Доњи Товарник, Огар, Суботиште, Брестач, Попинци, Прхово, Сремски Михаљевци, Сибач, Грабовци, Никинци, Буђановци, Вишњићево, Босут, Сремска Рача, Крушедол Село, Мартинци, Шуљам, Манђелос, Гргуревци, Адашевци, Чалма, Велики Радинци, Стејановци, Добринци, Кленак, Бингула и Јарак.
3. **Центри заједница сеоских насеља**, осим што поседују основне функције, обједињују околна примарна сеоска насеља. Таква насеља чине 11% села: Моровић, Ердвик, Белегиш, Купиново, Обреж, Крчедин, Хртковци, Платичево, Сот, Вашица, Дивош, Гибарац и Лежимир.
4. **Туристичка или бањска села** садрже осим основних функција и посебну туристичко-рекреативну или здравствену функцију. Овом типу припадају Врдник и Стари Сланкамен. Од укупног броја сеоских насеља она чине 2%.
5. **Сеоско насеље – оштински центар** чини село у којем се налази управно-административно седиште општине. Пећинци су једино насеље на територији Срема које спада у овај функционални тип сеоских насеља.
6. **Приградска сеоска насеља** по броју функција и њиховом капацитету одговарају селима са сеоским центром или центрима сеоских насеља. Ову категорију чини око 29 сеоских насеља (25%). У ова насеља се убрајају Бечмен, Бољевци, Јаково, Прогар, Петровчић, Угриновци, Карловчић, Нова Пазова, Батајница, Земун Поље, Плави Хоризонти, Бусије, Нови Бановци, Стари Бановци, Шимановци, Лединци, Буковац, Стари Лединци, Раковац, Лаћарак, Бешка, Чортановци, Љуково, Путинци, Крњешевци, Голубинци, Војка, Кузмин и Черевих.

Други вид функционалне типологије насеља заснива се на методи тенарног дијаграма који је базиран на структурном уделу запосленог становништва у примарном, секундарном и терцијарном сектору, према класификацији М. Грчића (Грчић, 1999). Ова класификација је мало модификована тако да примарни сектор обухвата, осим пољопривреде, лов и шумарство и запослене у рибарству и рударству. Секундарни сектор је сужен само на прерађивачку индустрију, док све остале делатности припадају терцијарном сектору (производња и снабдевање електричном енергијом, гасом и водом, грађевинарство, трговина, хотелијерство, саобраћај, складиштење и везе, финансиско пословање, рентијерство, државна управа, образовање, здравство и социјални рад, комуналне делатности и приватне радионице). При одређивању типова насеља границе мешовитих и аграрних су проширене, а уведен је и услужни тип насеља. Према овој методи утврђено је да на територији Срема постоје следећи типови насеља:

1. *Аграрна насеља* (I > 54,8%; II < 19,6%; III < 29,0%) заступљена су са 52 представника (са уделом од 41% укупног броја насеља): Визић, Нештин, Грабово, Свилош, Сусек, Марадик, Нови Карловци, Нови Сланкамен, Сланкаменачки Виногради, Гргетег, Добродол, Јазак, Крушедол Село, Крушедол Прњавор, Мала Ремета, Кузмин, Лежмимир, Мартинци, Стара Бингула, Сурдук, Бингула, Јамена Кукујевци, Брестач, Шатринци, Ривица, Нерадин, Сот, Вишњићево, Адашевици, Шашинци, Шишатовач, Шуљам, Илинци, Љуба, Моловин, Попинци, Прхово, Сремски Михаљевци, Буђановци, Грабовци, Добринци, Краљевци, Мали Радинци, Павловци, Стејановци, Бешеновачки Прњавор, Бешеново, Велики Радинци, Дивош и Јарак.
2. У *аграрно-индустријски* (II 19,6-50,0%; III 0-25,6%) тип спадају два села (2%): Јарковци и Бикић До.
3. У *аграрно-услужну* (II 0-19,6% ; III 25,6-50,0%) категорију убраја се 13 насеља (11%): Привина Глава, Ашања, Доњи Товарник, Купиново, Обреж, Огар, Сибач, Суботиште, Вогањ, Доњи Петровац, Никинци, Босут и Гргуревци.
4. *Мешовити тип насељине* (I 0-54,8%; II 6-50%; III 25,6-56,0%) представљен је са 29 насеља (22%): Петровчић, Луг, Крчедин, Љуково, Лаћарак, Манђелос, Сремска Рача, Чалма, Белегиш, Војка, Голубинци, Крњешевци, Баноштор, Бачинци, Беркасово, Вашица, Гибарац, Ердвик, Моровић, Деч, Карловчић, Пећинци, Витојевци, Жарковци, Кленак, Платичево, Путинци, Стари Сланкамен и Хртковци.
5. У *услужно-индустријски* (II 19,6-50,0% ; III > 50,0%) тип спада 26 насеља (20%): Бечмен, Бољевци, Добановци, Јаково, Прогар, Сурчин, Београд-део, Угриновци, Буковац, Лединци, Петроварадин, Стари Лединци, Сремски Карловци, Бешка, Инђија, Чортановци, Ириг, Сремска Митровица, Нова Пазова, Нови Бановци, Стара Пазова, Шид, Шимановци, Врдник, Стари Бановци и Рума.
6. *Индустријско-услужни* (II >50%; III 25,6-50,0%) тип чине 3 насеља (2%): Беоцин, Раковац и Черевих.
7. У *услужни тип* (II <19,6%; III >50,0%) убрајају се, такође, 3 насеља (2%): Нови Београд, Сремска Каменица и Велика Ремета.

Легенда:				
1. Бечмен	27. Инђија	53. Карловчић	79. Стејановци	104. Н.Пазова
2. Бољевци	28. Јарковци	54. Купиново	80. Хртковци	105. Н.Бановци
3. Добановци	29. Крчедин	55. Обреж	81. БешеновачкиПр.	106. Ст.Пазова
4. Јаково	30. Љуково	56. Огар	82. Бешеново	107. Ст.Бановци
5. Прогар	31. Марадик	57. Пећинци	83. Босут	108. Сурдук
6. Сурчин	32. Н.Карловци	58. Попинци	84. В.Радинци	109. Адашеви
7. Земун (Бг)	33. Н.Сланкамен	59. Прхово	85. Гргуревци	110. Батровци
8. Петровчић	34. Сл.Виногради	60. Сибач	86. Дивош	111. Бачинци
9. Угриновци	35. Ст.Сланкамен	61. Ср.Михаљеви	87. Јарак	112. Беркасово
10. Н.Београд	36. Чортановци	62. Суботиште	88. Кузмин	113. Бикић До
11. Визић	37. В.Ремета	63. Шимановци	89. Лаћарак	114. Бингула
12. Нештин	38. Врђник	64. Буђановци	90. Лежмир	115. Вашица
13. Беочин	39. Гргетек	65. Витојевци	91. Маиђелос	116. Вишњиђево
14. Грабово	40. Добродол	66. Вогањ	92. Мартинци	117. Гибарац
15. Луг	41. Ириг	67. Грабовци	93. Ср.Митровица	118. Ердевик
16. Раковац	42. Јазак	68. Добринци	94. Ср.Рача	119. Илинци
17. Свилош	43. Крушедол П.	69. Д.Петровци	95. Ст.Бингула	120. Јамена
18. Сусек	44. Крушедол С.	70. Жарковац	96. Чалма	121. Кукујевци
19. Червић	45. М.Ремета	71. Кленак	97. Шапинци	122. Љуба
20. Буковац	46. Нерадин	72. Краљеви	98. Шинатовац	123. Моговин
21. Лединци	47. Ривница	73. М.Радинци	99. Шуљам	124. Моровић
22. Петроварадин	48. Шатринци	74. Никинци	100. Белегини	125. Привина Гл.
23. Каменица	49. Ашања	75. Павловци	101. Војка	126. Сот
24. Ст.Лединци	50. Брестач	76. Платичево	102. Голубинци	127. Шид
25. Ср.Карловци	51. Деч	77. Путинци	103. Крњешевци	128. Баноштор
26. Бешка	52. Д.Товарник	78. Рума		

Слика 2. Тернари дијаграм активног становништва сремских насеља (за 2002. годину)

Примена претходне две методе класификације насеља показује да су у Срему највећим делом заступљена аграрна насеља (41%), а по функционалном типу примарна сеоска насеља и села са сеоским центром. Она се углавном налазе на јужним и западним падинама Фрушке горе, у југозападном и јужном Срему. Између Београда и Новог Сада и на северним падинама Фрушке горе налазе се претежно приградска насеља (мешовита и услужно-индустријска насеља). Код ових насеља изражен је процес деаграризације и урбанизације, а праћени су и спорадичном индустријализацијом.

У погледу 59 насеља која се налазе у заштитној зони националног парка Фрушка гора (Нештин, Визић, Сусек, Луг, Љуба, Моловин, Сот, Бикић До, Привина Глава, Беркасово, Шид, Гибарац, Бачинци, Кукујевци, Ердвик, Бингула, Стара Бингула, Дивош, Чалма, Шишатовач, Лежимир, Манђелос, Гргурувци, Шуљам, Бешеново, Бешеновачки Прњавор, Врдник, Јазак, Мала Ремета, Стејановци, Павловци, Ривица, Ириг, Нерадин, Гргетег, Велика Ремета, Крушедол Прњавор, Крушедол Село, Сремски Карловци, Буковац, Стари Лединци, Лединци, Сремска Каменица, Петроварадин, Раковац, Беочин, Черевих, Баноштор, Грабово, Свилош, Марадик, Бешка, Чортановци, Крчедин, Сланкаменачки Виногради, Нови Сланкамен и Стари Сланкамен) стање је следеће:

- у аграрни тип насеобина спада 51% (29 насеља),
- аграрно-индустријски тип чини једно насеље (Бикић До),
- у аграрно-услужни тип спада 3,5% фрушкогорских насеља,
- у мешовит тип насеља убраја се њих десет што чини 17,5% насеља фрушкогорског предела,
- услужно-индустријски тип представљен је са такође десет насеља, што обухвата 17,5% насеобина Фрушке горе,
- у индустријско-услужни тип насеља фрушкогорског предела спадају Беочин, Раковац и Черевих (5%),
- у услужна насеља Фрушке горе спадају Сремска Каменица и Велика Ремета (3,5%).

На рубним деловима Фрушке горе, односно Националног парка, *викендаши*, међу којима предњаче Новосађани, спорадичном изградњом летњиковаца образовали су праве засеоке. Неке викендице се налазе и у самом националном парку (нпр. у атару Чортановаца двестотинак викендица, а у атару Велике Ремете њих педесетак). Ове насеобине највећим делом спадају у периодичне те нису обухваћене статистичком евиденцијом и функционалном типологијом.

У заштитној зони Специјалног резервата природе *Обедска дара* налазе се пет насеља (Обреж, Купиново, Грабовци, Огар и Ашања). Осим Грабоваца који спадају у аграрни тип насеља, остала се сврставају у аграрно-услужни.

ЗАКЉУЧАК

Територија Срема представља један целовит природни комплекс у коме живи око 779.000 лица у 132 насеља. Њега карактерише неравномерна густина насељености, неравномерна привредна активност, негативан природни прираштај, старосно регресивна популација, позитиван миграциони салдо, регресија активне и прогресија издржаване популације. Треба нагласити да ће негативни трендови физичког и природног кретања становништва резултирати даљим смањењем сремске популације, што ће се нарочито осетити у његовом западном делу.

У блиској будућности сеоска насеља Срема нису угрожена у смислу могућег процеса гашења, јер се само манастирска села Велика Ремета и Гргетег убрајају у групу села са испод 100 житеља. Највећи део сремских насеља (51%) налази се у групи са бројем становника између 1.000 и 5.000. Републички завод за статистику Србије препознаје 128 насеобина, те их разврстава у 18 градских и 110 осталих насеља. Према моделу Ђ.Симоновића ова осмала насеља се могу класификовати у шест врста: *примарна сеоска насеља* (27%), *села са сеоским центром* (34%), *центри заједнице сеоских насеља* (11%), *муниципална или дањска села* (2%), *сеоско насеље као оштински центар* (1%) и *муниципална сеоска насеља* (25%). Служећи се прилагођеним моделом М. Грчића, при класификацији сремских насеобина, добија се седам типова насеља: *аграрни* (41%), *аграрно-индустријски* (2%), *аграрно-услужни* (11%), *мешовити* (22%), *услужно-индустријски* (20%), *индустријско-услужни* (2%) и *услужни* (2%).

ЛИТЕРАТУРА

- Бубало-Живковић, М., (2005). Промена функцијских типова насеља у нодалној регији Новог Сада. *Зборник радова Делтамане за географију туризам и хотелијерство*, бр. 34, Нови Сад, стр. 139-147.
- Гаврић, Б. и сар. (2008). *Просјорни план оштинине Сремска Митровица. Сремска Митровица*: ЈП Дирекција за изградњу Општине. Београд: Републичка агенција за просторно планирање.
- Субић, Ј. и сар. (2008). *Просјорни план оштинине Беочин*. Нови Сад: ЈП „Завод за урбанизам Војводине“.
- Антонић, Д. и сар. (2004). *Просјорни план подручја посебне намене Фрушке горе до 2022. године*. Нови Сад: Скупштина Аутономне покрајине Војводине.
- Грчић, М. (1999). Функционална класификација насеља Мачва, Шабачке Посавине и Поцерине. *Гласник Српској географској друштва*, 79(1), 3-19.
- Добривојевић, О. и сар. (2007). *Просјорни план оштинине Шид*. Нови Сад: ЈП „Завод за урбанизам Војводине“.
- Ђурђевић, Б. (2002). Демографски раст Фрушкогорске области. *Зборник радова Делтамане за географију, туризам и хотелијерство* 32, стр. 61-74.
- Ранчић, М. (1979). *Статистика становништва*. Београд: Виша школа за примењену информатику и статистику.

- Симоновић, Ђ. и Рибар, М. (1993). *Уређење сеоских територија и насеља*. Београд: „ИБИ“ инжињеринг и пројектовање.
- Цвијановић, Д. и сарадници (2008). *Стратегија развоја општине Беочин*. Београд: Институт за економику пољопривреде.
- Попис становника, домаћинства и станова 2002. године, *Упоредни преглед домаћинства и станова*, књ. 10, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становника, домаћинства и станова 2002. године, *Домаћинства према поседовању пољопривредног земљишта и броју чланова*, књ. 11, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова у 2002. години, *Пол и старост*, књ. 2, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова у 2002. години, *Упоредни преглед броја становника од 1948 до 2002. године*, књ. 9, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова 2002. године, *Брачно стање према старости, вероисповести и националној или етничкој припадности*, књ. 12, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становника, домаћинства и станова 2002. године, *Национална или етничка припадност*, књ. 1, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова 2002. године, *Активност и пол*, књ. 5, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова 2002. године, *Пољопривредно стањивост*, књ. 7, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова у 2002 години, *Делатност и пол*, књ. 6, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011 – *Први резултати*, Републички завод за статистику Србије, Београд.
- Документациони материјал и грађа, Завода за статистику Републике Србије, Београд.
- Документациони материјал и грађа, Агенција за привредне регистре Републике Србије, Београд.